

Дело C-289/19**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда****Дата на постъпване в Съда:**

9 април 2019 г.

Запитваща юрисдикция:

Gerechtshof Den Haag (Нидерландия)

Дата на акта за преюдициално запитване:

2 април 2019 г.

Жалбоподател:

Dexia Nederland BV

Ответник:

Z

Предмет на главното производство

Главното производство се отнася до два договора за лизинг на акции, сключени между Z, потребител, и дружеството праводател на Dexia Nederland BV (наричано по-нататък „Dexia“), банка. В това отношение е спорно каква е сумата, която Dexia има право да предяви при предсрочно прекратяване на договорите за лизинг. По-специално е необходимо да се изясни кои разпоредби се прилагат за уреждането на отношенията по договора за лизинг на акции, след като съответната договорна клауза е обявена за неравноправна.

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Преюдициалното запитване съгласно член 267 ДФЕС се отнася до въпроса дали лицето, използващо клауза, която е обявена (от национална юрисдикция) за неравноправна по смисъла на Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори, може да се позове на диспозитивна законова

правна уредба, ако обявената за неравнопавна клауза е по-благоприятна за потребителя от приложимата в рамките на диспозитивните правни норми национална разпоредба.

Преюдициални въпроси

1. Може ли лицето, използващо неравнопавна клауза, обявена за недействителна, която урежда плащането на обезщетение, в случай че потребителят не изпълни задълженията си, да иска приложимото в рамките на диспозитивните правни норми законоустановено обезщетение?

2. От значение ли е за отговора на този въпрос дали размерът на обезщетението, което може да бъде поискан при прилагане на законовата уредба на обезщетенията, съответства на размера на предвиденото в обявената за недействителна клауза обезщетение, съответно е по-нисък или по-висок от него?

Цитирани разпоредби на правото на Съюза

Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравнопавните клаузи в потребителските договори (наричана по-нататък „Директива 93/13/ЕИО“)

Цитирани разпоредби от националното право

Членове 6:101, 6:233 и 6:277 от Burgerlijk Wetboek (Граждански кодекс, наричан по-нататък „BW“)

Член. 7A:1576e, параграф 2 от Oud Burgerlijk Wetboek (предишен Граждански кодекс, наричан по-нататък: „предишният BW“)

Кратко представяне на фактическата обстановка и на производството

- 1 Настоящото производство се отнася до широко предлаганите на потребителите в Нидерландия в края на деветдесетте години на миналия век и в началото на този век договори за лизинг на акции, в рамките на които са направени инвестиции с привлечени средства. По същество този продукт включва получаването на парична сума (наричана по-нататък „главницата“) от лизингополучателя (обикновено потребител) като кредит от банката за определен период от време, с която сума банката придобива акции за сметка на лизингополучателя и в негова полза. Акции остават собственост на банката до пълното погасяване на кредита, но лизингополучателят има право на евентуални дивиденди. През срока на действие на договора лизингополучателят плаща месечни лихви върху сумата на кредита, а в някои случаи и погасителни вноски по главницата (наричани по-нататък

„месечна вноска“). В края на срока акциите се продават и лизингополучателят получава приходите от тях след приспадане на непогасената главница и всички останали дължими месечни вноски. Тъй като сумата по кредита е инвестирана, със сравнително малко по размер „вложение“ (лихви и евентуални погасителни вноски по главницата) е придобит сравнително голям портфейл от акции. Освен това в много случаи по време на срока се плащат само лихви и главницата се погасява едва на края на срока на договора за лизинг на акции. С малкото по размер вложение е било възможно да се постигне относително висока положителна, но също така и висока отрицателна доходност, т.нар. „ефект на лоста“, (leverage). Тази правна конструкция на лизинг на акции е била атрактивна в Нидерландия, не само поради нарастващия пазар на акции, а и поради данъчни облекчения: налице е била възможност заплащаните на месец лихви да бъдат посочени в данъчната декларация за доходите като подлежаща на приспадане позиция, като в същото време увеличаването на стойността на акциите не е било облагано с данъци. Когато в началото на този век икономиката изпада криза, възможността за приспадане на лихвите е премахната и пазарът на акции се срива, става ясно, че договорите за лизинг на акции са силно рискови. В много случаи те водят до остатък от дълга, тъй като продажната цена на акциите не е достатъчна за погасяването на кредита.

- 2 В случая по настоящото дело на 17 март 2000 г. Z сключва два такива договора за лизинг, всеки от които е със срок от 120 месеца. Другата страна по договора е дружеството праводател на Dexia. Договорената обща лизингова сума по всеки договор е в размер на 49 507,66 EUR (покупна цена [главница] в размер на 22 102,06 EUR и обща сума на дължимите лихви в размер на 27 405,60 EUR). Прието е, че за договорите се прилагат „Специалните условия за лизинга на акции на Legio-Lease“ (наричани по-нататък „Специалните условия“).
- 3 Съгласно договорите за лизинг на акции Z е трябвало да плати по всеки договор лихва в размер на 503,28 NLG (228,38 EUR) на месец за първите 36 месеца и 12,4% на година върху покупната цена през следващите 84 месеца, като се отчита евентуално приспадане въз основа на средното увеличение на стойността на пакета от акции. Главницата е трябвало да бъде погасена в края на срока на договора (120 месеца). Общо по двата договора Z плаща на месечни вноски сума в размер на 33 911,69 EUR. След приспадане на получените за акциите дивиденди се получава „нетно вложение“ в размер на 25 725,37 EUR за двата договора.
- 4 През 2006 г. сключените със Z договори за лизинг на акции са прекратени предсрочно от страна на Dexia поради просрочено плащане. За целите на преюдициалните въпроси това прекратяване може да се счита за разваляне на договора. Dexia изготвя окончателен баланс във връзка с договорите за лизинг на акции.

По отношение на съответното изчисление са приложени членове 6 и 15 от Специалните условия. Тези разпоредби гласят следното:

„6. Ако (а) след получаване на писмена покана за изпълнение лизингополучателят не изпълни в срок задължение за плащане на една или повече месечни вноски или друго задължение по договора или по друг договор за лизинг, който е подобен на настоящия договор, или (b) лизингополучателят поиска отлагане на плащане или бъде обявен в несъстоятелност, банката има право незабавно да прекрати договора и всички други подобни договори за лизинг и да изиска плащане на непогасения остатък от договорената обща лизингова сума (суми) по всички действащи договори за лизинг, които са подобни на настоящия договор, както и да продаде ценните книжа на фондовата борса или по друг начин в определен от банката момент. Банката приспада приходите от тази продажба от сумата, която дължи лизингополучателя. Впоследствие банката изплаща евентуален остатък на лизингополучателя“.

„15 [...] При разваляне на договора, вземането на лизингополучателя се състои от сума в размер на продажната стойност на ценните книжа към момента на развалянето, намалена със сума в размер на настоящата стойност на непогасения остатък от договорената обща лизингова сума. Настоящата сума се изчислява в съответствие с предвидения в член 7А:1576е, параграф 2 от ВВ ред“.

5 Член 7А:1576е, параграфи 1 и 2 от предишния ВВ гласи следното:

„1. Купувачът винаги има право да плати предсрочно една или повече от следващите вноски от покупната цена.

2. При предсрочно погасяване на цялата дължима сума чрез еднократно плащане той има право на приспадане в размер на пет процента на година върху всяка вноска, която е платена предсрочно по този начин“.

6 Според този окончателен баланс лизингополучателят дължи настоящата стойност (изчислена съгласно член 7А:1576е, параграф 2 от ВВ въз основа на приспадане от 5 % на година) на остатъка от договорената главница след приспадане на продажната стойност на акциите (член 15 от Специалните условия) и освен това настоящата стойност на непогасените месечни вноски съгласно член 6 от Специалните условия. Според изчисленията на Dexia от 3 октомври 2006 г. Z ѝ дължи по всеки договор сума в размер на 8 607,22 EUR във връзка с непогасените месечни вноски. Видно от изготвения от Dexia окончателен баланс сумата, която трябва да бъде платена от Z (наричана по-нататък „остатъкът от дълга“) е в размер на 7 682,36 EUR и 8 107,17 EUR. По същество сумите се състоят от оставащата главница и оставащите 41 месечни вноски, намалени с продажната стойност на акциите.

7 Hoge Raad (Върховен съд, Нидерландия) постановява, че Dexia, като доставчик на финансови услуги, който притежава специална компетентност,

е била длъжна да съобрази в достатъчна степен интересите на лизингополучателя в контекста на този високорисков и сложен продукт, като отправи изрично предупреждение за свързания с този продукт риск от възможен остатък от дълга при предсрочно прекратяване на договора (задължение за предупреждение). Освен това Hoge Raad постановява, че Dexia е трябвало да провери доходите и финансовото състояние на лизингополучателя, за да установи дали разполага с достатъчно финансови ресурси, за да може разумно да очаква, че ще изпълни задълженията си за плащане по договора (задължение за проверка). Ако Dexia е нарушила задълженията си за предупреждение и проверка, съгласно постоянната съдебна практика тя дължи обезщетение, което съгласно член 6:101 от BW (собствена вина) е ограничено до две трети от остатъка от дълга. Тоест след прихващане на сумите на обезщетението от остатъка от дълга лизингополучателят продължава да дължи една трета от остатъка от дълга. Ако обаче финансовото състояние на лизингополучателя е такова, че финансовите задължения по договора за лизинг на акции представляват необоснована финансова тежест за него, в случай че е нарушила двете задължения за полагане на дължимата грижа, Dexia е длъжна наред с обезщетението в размер на две трети от остатъка от дълга да плати и обезщетение в размер на две трети от платените лихви и от евентуалните погасителни вноски по главницата (платените вече месечни вноски).

- 8 Първоначално, в настоящото производство Dexia иска плащане на една трета от посочения в окончателния баланс остатък от дълга (според Dexia 1 948,43 EUR и 2 752,12 EUR) ведно с извънсъдебни разходи в размер на 700 EUR.
- 9 В хода на производството Dexia признава, че финансовото положение на Z е било такова, че е била налице необоснована финансова тежест, поради което банката е длъжала на Z обезщетение за вреди. Според Dexia дължимото от нея обезщетение за вреди се състои от сума в размер на две трети от платените вече месечни вноски след приспадане на дивидентите и две трети от остатъка от дълга, като съгласно член 6 от Специалните условия остатъкът от дълга от своя страна се състои по-конкретно от настоящата стойност на 41 оставащи вноски. Според нея обаче тя има право да получи една трета от вноските, които все още не са платени. Банката приспада тези суми от сумата на задължението си към Z. Dexia счита, че в резултат от посочените обстоятелства Z дължи 6 844,95 EUR по първия договор и 5 731,82 EUR по втория договор.
- 10 С решение от 21 май 2013 г. Kantonrechter (едноличен съдебен състав в районен съд) осъжда Dexia да плати на Z сума в размер на 18 804,60 EUR. Според Kantonrechter исканите от Dexia оставащи вноски (преизчислени в настояща стойност), не могат да бъдат взети предвид и следователно не могат също да бъдат приспаднати от дължимата на Z сума.

- 11 Dexia обжалва това решение. Z твърди, че член 6 от Специалните условия, на който Dexia се позовава по отношение на погасяването на оставащите вноски (преизчислени в настояща стойност), включва плащането на наказателни лихви и трябва да се разглежда като неравноправна клауза по смисъла на Директива 93/13/ЕИО.
- 12 На 29 ноември 2016 г. *Gerechtshof* (Апелативен съд) спира производството в очакване на решение на *Hoge Raad* в национално производство по постановяване на преюдициално решение по-конкретно по въпроса дали членове 6 и 15 от Специалните условия трябва да се разглеждат като неравноправни клаузи по смисъла на Директива 93/13/ЕИО.
- 13 С решение от 21 април 2017 г. *Hoge Raad* се произнася преюдициално, че член 6 от Специалните условия действително следва да се счита за неравноправна клауза по смисъла на Директива 93/13/ЕИО. Според *Hoge Raad* компетентният съд трябва да обяви тази клауза за недействителна по дело между купувач и Dexia съгласно член 6:233 от *BW*, доколкото същата се отнася до лихвите, които към датата на прекратяване на договора за лизинг все още не са били изискуеми. Следователно според *Hoge Raad* Dexia не може да иска плащане на тези лихви. *Hoge Raad* счита, че последиците от обявяването на недействителност на тази клауза се уреждат от диспозитивните норми на националното законодателство.

Основни доводи на страните в главното производство

- 14 Dexia счита, че преюдициалното решение на *Hoge Raad* действително води до възможността да бъде обявена за недействителна клаузата, въз основа на която при предсрочно прекратяване на договора банката може да изиска плащането на оставащите месечни вноски, но въпреки това тя има право на обезщетение за вреди съгласно закона, по-конкретно съгласно член 6:277, параграф 1 от *BW*, който гласи:

„При цялостно или частично разваляне на договор, страната, чието нарушение е довело до възникването на основание за разваляне, е длъжна да обезщети другата страна за вредите, претърпени от последната поради обстоятелството, че вместо да получи насрещно изпълнение, договорът е бил развален“.
- 15 Вредата се стояла от неизплатените към датата на развалянето вноски, от които трябвало да се приспаднат ползите, възникнали за Dexia в резултат от развалянето. Според Dexia вредите от развалянето са в размер на 6 653,33 EUR. Тази сума (поради разликата между определения в договора лихвен процент и значително по-ниския пазарен лихвен процент към датата на развалянето) е по-висока от сумата, която е начислена на Z от Dexia съгласно член 6 от договора за лизинг на акции.

- 16 Твърдението на Dexia трябва да се разбира в смисъл, че тъй като вече не може да се позовава на предвидената в член 6 от Специалните условия договорна клауза, съгласно която банката може да иска плащане на оставащите вноски след прекратяване на договора, тя при всички случаи има право на обезщетението за вреди, предвидено от диспозитивните норми на законодателството за разваляне на договори.

Кратко изложение на мотивите за преюдициалното запитване

- 17 Сумата, която Dexia може да предяви съгласно диспозитивните норми на законодателството (член 6:277 от BW), може да бъде по-висока от сумата, която Dexia би могла да фактурира съгласно член 6 от Специалните условия на договора за лизинг на акции. Това се дължи на разликата между определения в договора лихвен процент (през 2000 г.) и значително по-ниския пазарен лихвен процент към датата на разваляне на договора (през 2006 г.). Следователно, вследствие на изминалото време и намаляващия лихвен процент, в тази конкретна ситуация за Z биха могли да възникнат неблагоприятни последици от обстоятелството, че се прилагат диспозитивни норми на законодателството (член 6:277 от BW), вместо (обявения за недействителен) член 6 от Специалните условия на договора за лизинг на акции. Въпросът е дали в такъв случай Dexia може да се позове на предвидените в закона диспозитивни правни норми.
- 18 По съединени дела C-96/16 и C-94/17, Banco Santander и Escobedo Cortés, по-конкретно по дело C-94/17 е зададен подобен въпрос дали обявяването за недействителна поради нейната неравноправност на клауза, установяваща размера на мораторните лихви, следва да поражда други последици, като например пълно премахване на начисляването на лихви (нито възнаградителни, нито мораторни) при неизпълнение на договорните задължения на кредитополучателя, или начисляване на законната лихва. Съдът обаче не е отговорил на посочения въпрос. В този контекст и с оглед на обстоятелството, че тези въпроси ще имат или е възможно да имат значение за голям брой подобни дела, се поставят въпросите пред Съда.